

Mia Bašić, studentica IV. godine
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Uladzislau Belavusau, FREEDOM OF SPEECH: Importing European and US Constitutional Models in Transitional Democracies, Routledge Research in Constitutional law, Routledge, London and New York, 2013., p. 287

Prvo desetljeće ovog stoljeća stavilo je slobodu govora i njezine granice pod novo povećalo u Europi i u SAD-u. Kazneni postupak protiv Andersa Breivika u Norveškoj i novi val rasističkih govora povezanih s njegovim manifestom, otrovni antimigracijski populizam i islamofobija u EU, religijski obskurantizam i homofobni demonstranti na pogrebima američkih vojnika, kriminalizacija nijekanja armenijskog genocida u Francuskoj, drastična nastojanja Zapada da suzbije veličanje terorizma, karikature proroka Muhameda vis-à-vis slobode medija, povratni slučajevi antisemitizma i antiromstva, autoritarno padanje i pogoršanje klime slobode govora u Mađarskoj, liberalizacija pornografskog tržišta u Srednjoj i Istočnoj Europi, kao i prijedlog Europskog parlamenta da se zabrani pornografija na internetu (2013.) – sve su to događaji koji su okupirali medijsku pozornost zadnjih godina.

O spomenutim pitanjima piše **Uladzislau Belavusau** u knjizi *Freedom of Speech: Importing European and US Constitutional Models in Transitional Democracies*. Knjiga je izašla u izdanju Routledge Taylor & Francis Group, London i New York, 2013. godine. Djelo propituje ulogu i perspektive “europskog” i “američkog” oblikovanja prava na slobodu izražavanja u cilju mjerenja njihova utjecaja na ustavne rasprave u tranzicijskim demokracijama Srednje i Istočne Europe (CEE). Tako se izdvajaju tri područja istraživanja za procjenu nesuglasica oko slobode govora između SAD-a i Europe, a to su redom: govor mržnje, povijesni revizionizam i pornografija. Propituje se uloga uvezenih modela u društveno-pravnom kontekstu triju zemalja Srednje i Istočne Europe: Češke, Mađarske i Poljske. Knjiga je napisana na 287 stranica, ima pet poglavlja (str. 16. – 246.), zaključak (str. 247. – 254.), bibliografiju (str. 255. – 276.), popis važnih slučajeva (str. 276. – 280.) i indeks pojmova (str. 281. – 287.).

Prvo poglavlje “Transitional democracies of Central and Eastern Europe: historical and constitutional context” (str. 16. – 39.) donosi pregled povijesnog i suvremenog tranzicijskog konteksta slobode izražavanja u odabranim zemljama Srednje i Istočne Europe (Republici Češkoj, Mađarskoj i Poljskoj). Ovdje autor ispituje predispozicije za uvođenje “europskih” i “američkih” modela u tranzicijskom periodu.

S obzirom na to da je pitanje govora mržnje ključno za razumijevanje radikalne razlike između “američkih” i “europskih” modela slobode izražavanja, **drugo poglavlje** “Hate speech: “US-American” and “European” models” (str. 40. – 115.) u potpunosti je posvećeno govoru mržnje u SAD-u i Europi. Ono ispituje pravne aspekte dilema oko govora mržnje pred Vrhovnim sudom SAD-a, Europskim

sudom za ljudska prava i Sudom pravde Europske unije, rekonstruira pravo kroz leće antičke retorike, osvjetljava posebnosti epistemološkog sukoba između dvaju pristupa i sažima postmodernističku dekonstrukciju slobode govora, što je u vezi sa sljedećim poglavljima o povijesnom revizionizmu i o pornografiji.

Treće poglavlje “Hate speech in transitional democracies: The Czech Republic, Hungary, and Poland” (str. 116. – 165.) detaljno analizira ta dva Zapadna modela govora mržnje kroz ogledalo češkog, mađarskog i poljskog konstitucionalizma, ali s posebnom pažnjom na antisemitski, antiromski i homofobni govor u zemljama Srednje i Istočne Europe.

Četvrto poglavlje “Historical revisionism” (str. 166. – 200.) istražuje problem povijesnog revizionizma, ispituje prirodu doprinosa govoru mržnje i, u konačnici, potrebu za (de)kriminalizacijom. Najzad, autor ovdje nudi promišljanja o (ne)adekvatnim kaznenim mjerama u kontekstu srednjoeuropskih i istočnoeuropskih rasprava o historiografiji, svrstavajući “američke” i “europske” modele u srednjoeuropski kontekst.

U **petom poglavlju** “Pornography” (str. 201. – 246.) autor poriče postojanje bilo kakvih sličnosti između govora mržnje i pornografije. U ovom poglavlju on rekonstruira postanak i razvoj zapadne terminološke nomenklature, oblikujući pravnu debatu o opscenosti, eroticizmu, *bonnes moeurs*, javnom moralu itd., a sve unutar trilogije: umjetnost, sloboda izražavanja i pornografija. Belavusau zagovara što liberalniji i prijateljski nastrojen model slobode izražavanja koji bi trebale prihvatiti zemlje Srednje i Istočne Europe, što nastoji postići razradom nedavnih presuda i zakonodavnih projekata o pornografiji, koji dolaze iz SAD-a, Vijeća Europe, Europske unije, Republike Češke, Mađarske i Poljske – u kontekstu umjetničke slobode.

Knjiga *Freedom of Speech: Importing European and US Constitutional Models in Transitional Democracies* obrađuje iznimno osjetljivo i interesantno pravno područje gdje se sažimanjem raznolikosti i procjenom razlika u pravosudnoj izradi slobode izražavanja u SAD-u i u Europi nastoji pronaći jedan optimalan model za sve tranzicijske demokracije. Riječ je o izvanredno aktualnoj knjizi koja nam djelomice otkriva razloge sve kritičnijeg nadiranja tendencija suprotstavljenih univerzalizmu ljudskih prava.